

Afgeschermd getuige

In de strijd tegen terrorisme komt minister Donner van Justitie met een wetsvoorstel dat regelt dat 'ambtsberichten' van inlichtingen- en veiligheidsdiensten kunnen worden gebruikt voor het bewijs in een strafzaak. De rechter-commissaris krijgt een centrale rol, maar moet zich in belangrijke mate houden aan het oordeel van de getuige, die bepaalt of het proces-verbaal de staatsveiligheid niet schaadt. 'Het ambtsbericht kan, bij gebrek aan een grondige toets, bij de bewijsbeslissing zeker niet doorslaggevend zijn.'

ANNELIES SENNEF
advocaat te Rotterdam

Indien de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) of de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (MID) – hierna tezamen 'AIVD' – bij de verwerking van gegevens stuiten op feiten en omstandigheden die tevens van belang kunnen zijn voor de opsporing en vervolging van strafbare feiten, kunnen zij daarvan schriftelijk mededeling doen aan de landelijke officier van justitie voor terrorismebestrijding (art. 38 lid 1 Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002, WIV). Deze officier van justitie bepaalt vervolgens of een opsporingsonderzoek moet worden ingesteld.

Dat het ambtsbericht kan worden gebruikt voor de totstandkoming van een verdenking en het opstarten van een onderzoek, werd door de Rechtbank Rotterdam en het Gerechtshof Den Haag in de Rotterdamse 'terroristenzaken' bevestigd.¹ In theorie zou het ambtsbericht ook als bewijsmiddel kunnen worden gebruikt, het is immers een schriftelijk bescheid in de zin van art. 344 Sv. Tot nu toe kan het alleen voor het bewijs worden gebruikt in verband met de inhoud van andere bewijsmiddelen. Het ambtsbericht valt namelijk onder de categorie 'alle andere geschriften' van art. 344 lid 5 Sv. Bovendien kan de betrouwbaarheid van de in het ambtsbericht opgenomen informatie in de huidige praktijk niet voldoende door de betrokken procespartijen worden getoetst. Evenmin kan voldoende worden getoetst of de in het ambtsbericht opgenomen informatie op rechtmatige wijze is verkregen.

Het wetsvoorstel dat minister Donner van Justitie onlangs indiende² beoogt betere voorwaarden te scheppen waaronder ambtsberichten kunnen worden gebruikt ten behoeve van de strafvordering. In een zelfstandige regeling kan de informatie die in ambtsberichten is opgenomen worden onderzocht door middel van het horen van (afgeschermd) getuigen. Om te bewerkstelligen dat ambtsberichten voortaan zonder nadere voorwaarden als bewijsmiddel kunnen dienen, wordt voorgesteld art. 344 Sv zodanig te wijzigen dat het ambtsbericht de status van een volwaardig schriftelijk bescheid krijgt.

STAATSVEILIGHEID

Op grond van het nu voorgestelde art. 226g lid 1 Sv kan de rechter-commissaris ambtshalve, op vordering van de officier van justitie of op verzoek van de verdediging, bevelen dat een getuige de status 'afgeschermd getuige' wordt toegekend. De verdediging en de officier van justitie dienen over de toekenning van die status aan de getuige te worden gehoord. Tegen de beslissing van de R-C staat, anders dan in de regeling voor de bedreigde getuige, geen rechtsmiddel open.

De R-C bepaalt dat een getuige afgeschermd wordt gehoord indien de staatsveiligheid dat vergt. Voor de definitie van het begrip staatsveiligheid wordt in de Memorie van Toelichting verwezen naar art. 6 WIV. In de praktijk zal de R-C aan de hand van jaarverslagen van de AIVD dienen vast te stellen wat de taken en aandachtsgebieden van die diensten precies zijn.³

Dat de getuige voor alle procespartijen behalve de R-C anoniem dient te blijven, hoeft er niet aan in de weg te staan dat de verdachte en diens raadsman bij het verhoor van de getuige aanwezig zijn, aldus de minister. Denkbaar is volgens hem dat de getuige wordt vermomd en vervolgens in aanwezigheid van de verdediging wordt gehoord. Tevens is denkbaar dat de verdediging en officier van justitie de mogelijkheid wordt geboden het verhoor door middel van telecommunicatie te volgen. De R-C dient deze mogelijkheden dus op z'n minst te

ILLUSTRATIE: ANDRÉ KLIJSEN

onderzoeken. Indien de aanwezigheid van de verdediging bij het verhoor evenwel op onoverkomelijke bezwaren stuit, kan de R-C de verdediging bij het verhoor weren. Ook de officier van justitie wordt dan niet toegestaan bij het verhoor aanwezig te zijn. In het laatste geval stelt de R-C de officier van justitie en de verdediging in de gelegenheid schriftelijk vragen bij hem op te geven.

De R-C legt de verklaring van de getuige vast in een proces-verbaal. Daarbij gaat hij na of het belang van de staatsveiligheid, dat zich ook kan uitstrekken over de afscherming van gegevens over onderzoeksmethoden en de bij deze onderzoeksmethoden

betrokken personen, zich niet tegen deze vastlegging verzet. Is de R-C van oordeel dat de staatsveiligheid in gevaar komt, dan kan hij beslissen bepaalde vragen en antwoorden uit het proces-verbaal weg te laten. Overigens kan de R-C ook beletten dat de getuige bepaalde vragen beantwoordt.

GEHEIME PROCESGANG

Tijdens het verhoor dient de R-C de betrouwbaarheid van de verklaring van de afgeschermd getuige te onderzoeken. Anders dan bij het verhoor van een bedreigde getuige onderzoekt de R-C niet alleen de betrouwbaarheid van de getuige,

maar ook de betrouwbaarheid van diens verklaring. Wanneer de R-C over objectieve aanwijzingen beschikt dat er onjuistheden in de afgelegde verklaring zitten, dient hij daarvan in het proces-verbaal melding te maken. Blijkens de Memorie van Toelichting stelt de R-C zich daarmee in de plaats van de procespartijen. De R-C is volgens de minister de aangewezen persoon omdat hij, anders dan de rechter ter terechtzitting, de officier van justitie en de verdediging, kennis kan nemen van 'alle' informatie.⁴ Aldus maakt de minister een geheime procesgang mogelijk waarin de R-C informatie vergaart, deze als betrouwbaar

bestempelt en vervolgens ten behoeve van de bewijsvoering aan de zittingsrechter ter beschikking stelt zonder dat de verdediging in de gelegenheid is op deze gang van zaken daadwerkelijk enige invloed uit te oefenen.

De gedachte dat de R-C voldoende geëquipeerd is de plaats van de procespartijen in te nemen, gaat eraan voorbij dat (ook) de verdachte over informatie zou kunnen beschikken waaruit de onbetrouwbaarheid van de verklaring van de afgeschermdde getuige kan blijken en die niet in het verhoor wordt ingebracht, simpelweg omdat de verdediging binnen het stelsel van dit verhoor niet ermee bekend hoeft te zijn dat deze informatie relevant is. In dat geval zal de R-C wellicht allerhande relevante informatie van de AIVD verkrijgen, maar niet tot een juist oordeel over de betrouwbaarheid van de getuige en zijn verklaring komen.

verricht of hij ook daadwerkelijk 'alle' relevante informatie verkrijgt.

In het voorstel kan de R-C het proces-verbaal van het verhoor bovendien slechts bij de processtukken voegen indien de getuige daartegen geen bezwaar maakt. In de Memorie van Toelichting wordt aangevoerd dat toestemming van de getuige noodzakelijk is omdat alleen de AIVD uiteindelijk kan beoordelen of de inhoud van het proces-verbaal de staatsveiligheid zou kunnen schaden. Langs de weg van het instemmingsprincipe kan de R-C echter door de getuige in belangrijke mate in zijn onderzoeksmogelijkheden worden beperkt. Het is immers niet ondenkbaar dat een afgeschermdde getuige die anticipeert op zijn eigen beslissing over de terbeschikkingstelling van het proces-verbaal van zijn verhoor aan de procespartijen, reeds bij het stellen van vragen weigert om deze te beantwoorden. Zo wordt de

toetsen. Ook zijn de mogelijkheden beperkt om te toetsen of de informatie rechtmatig werd verkregen. Uit eerdergenoemd arrest van het Gerechtshof Den Haag kan worden afgeleid dat voor een toets op de rechtmatige verkrijging van de in het ambtsbericht opgenomen informatie slechts aanleiding bestaat indien sterke aanwijzingen voorhanden zijn dat de informatie is verkregen met grove schending van fundamentele rechten van de verdachte. Het onderhavige wetsvoorstel brengt daarin geen verandering.

Gezien de uiterst beperkte mogelijkheden die de voorgestelde regeling oplevert om het ambtsbericht objectief te toetsen, laat het zich raden dat deze regeling – net als de regeling voor de bedreigde getuige – in de praktijk geen ruime toepassing zal kunnen vinden. Bovendien zal de bewijswaarde van het ambtsbericht, bij gebreke van een grondige toets op betrouwbaarheid en rechtmatigheid, zeer beperkt dienen te blijven. Laat staan dat het ambtsbericht, ondanks haar toekomstige status als volwaardig schriftelijk bescheid, bij de bewijsbeslissing van doorslaggevende betekenis zal kunnen zijn. ■

DE VERDACHTE KAN OVER INFORMATIE BESCHIKKEN

WAARUIT BLIJKT DAT DE VERKLARING VAN

DE AFGESCHERMDE GETUIGE NIET BETROUWBAAR IS,

ZONDER DAT DIE INFORMATIE

IN HET VERHOOR WORDT INGEBRACHT

R-C TOETST?

Binnen de voorgestelde regeling is het overigens nog maar de vraag of de R-C daadwerkelijk alle relevante informatie van de betrokken dienst verkrijgt. Uiteindelijk is de wijze waarop de R-C onderzoek verricht bepalend voor de aard van de informatie die hij vergaart en waarop hij zijn oordeel omtrent de betrouwbaarheid dient te baseren. Het zal derhalve afhangen van de grondigheid waarmee de R-C onderzoek

gedachte van de minister minder reëel dat de R-C de plaats van de procespartijen in zou kunnen nemen bij de toetsing van de betrouwbaarheid van die getuige en zijn verklaring.

NOOIT DOORSLAGGEVEND

Het wetsvoorstel levert voor de verdediging marginale mogelijkheden op om de informatie die in een ambtsbericht is neergelegd daadwerkelijk op haar betrouwbaarheid te

1 LJN-nr. AP 2058.

2 Wetsvoorstel afgeschermdde getuigen, TK 2003-2004, 29743, nr. 2.

3 TK 2003-2004, 29.743, nr. 3, p. 3.

4 TK 2003-2004, 29.743, nr. 3, p. 10.